

HÁBORUS HOSSZUNAP

IRTA: KÓBOR TAMÁS

Budapest, 1915. október.

Végig a nagy utakon, az elegáns utcákon csukott boltok. Nem ellenség jár erre, hanem hosszúnapp van. Sajátságos, félelmes és rejtelmes képet kap tőle a város. Vérmérséklet, fajta szerint mást-mást szimbolizál. Látod? Ez Budapest. Ezt ilyenkor látni. Mikor a zsidóknak nagy ünnepjük van, Budapesten megakad az élet.

Vagy: lássátok, mik vagyunk? Nem lehet minket nélkülözni. Nagy a munka, melyet mi végzünk. Látjátok, mi lenne, ha csakugyan, szabadulnátok tőlünk? Csukott bolt, eszterdön át.

És visszás és ellentmondó, groteszk és tragikus, fölemelő és exotikus minden, ami e jelenség köré csoportosul. Dicshimnusz akarsz énekelni a zsidókról? Tessék. Templomaikban zug az imádság és az ének. Egy porba boruló gyülekezet, mely az ördög patája alatt küzdi szabadságharcát. Borzongva hallgatja az idegen a hosszúnappbéli zsidó zsolozsmákat. Most is, itt is az elnyomott ghetto zokogása szakad ég felé. Ütemre verik a mellüket, egyazon zokogásra porba hull a gyülekezet. Fojtott, kiélt levegőben, étlen-szomjan évezredek bűneiért és szenvedéseiért zokog a megkínzott test és lélek. Nem lehet többé an-

tiszemita, aki ezt egy félóráig végignézte és hallgatta.

Főnség? Ugyanezek az emberek, akik estnapon át egy világtörténelmi principumot s egy világrengető vallási principiumot szimbolizáltak, este szétszaladnak a város minden tájékára. És a csöndes, néptelen Budapestet följeszti a hangos zsvivaj. Megtelnek az üzletek, a műhelyek, a kávéházak és színházak, a dolgozó és mulatóhelyek. Ahogy üres volt miattuk a város, úgy tele van velök. Kihurcolkodtak belőle, Istenhez zarándokolva, s ellepték és birtokba vették ismét, s akik délben bibliai gondolatokat keltettek benned, estére vásári hangulatot terjesztenek.

* * *

Ördöge van, kedves uram! Hogy kitalálta rögtön, hogy e sorokat is az ő fajtájabeli írja. Egy elszakadt, vagy kivert tagja a gyülekezetnek, akit az élet és a gondolkodása messze elsodort a ghetto-hagyományok tájékáról. Nagy kinnal talán még ki tudná stillabizálni a kaldeus betüket, de az imádságát már régen elfelejtette.

De azért még mindig az ő fajtája. S amikor végigjárja a csukott boltu utcákat, ilyenkor

---

bármennyire adná az érdektelen idegent, mégis hárfázik benne az odatartozóság érzete. És a gondolat szalad előre és szalad hátra. Szivarral a szájában érzi, hogy a zsinagógákban és Isten szabad ege alatt a halotti ruhás emberek bűnbánó mellverése, a zsidó ritusnak minden exotikuma és velőtrázó misztikuma az ő sorsát is akarja a jó Istennél elintézni.

* * *

S mennyi minden elintézni való van még most is, sőt éppen most! Most, amikor a szent háboru igazán nem tehet semmi különbséget ember és ember, azaz: magyar és magyar között. Mégis, különös nyugtalanság vibrál most a levegőben, amelyen tisztán megéreződik, hogy most is kétféle: zsidó és nem zsidó.

Eszembe jut egy családnak három szál ifja. Egyet behívtak, kettő önként jelentkezett.

— Meg kell mutatni, hogy ehhez is értünk — mondották. — Ott kell lenni, ahol legveszedelmesebb a harc és tizszerannyit kell tenni s duplán is meghalni, mert most van alkalom arra, hogy az utolsó különbségtevést is lehetetlenné tegyék.

Kettő közülök már tömegsirban, kereszt alatt nyugszik, a harmadik még viseli a vaskeresztet és az arany vitézségi érmet. De eltörli-e ez a különbségtevést? Ha mindnyájan meghaltok, hadbavonult makkabeus utódok, horgos orru jordán-vitézek, változtat-e valamit azon, ami kétezer éven nem változott? Két rongyos baka a villamoson. Az egyik majd csak indul, a másik már visszajött. Jó-képű, becsületes, derék gyerekifju.

— Hja, pajtás, csak a zsidók értik. Egy sem jut bajba. Ispotály, Vöröskereszt, magazin, műhely meg katonaszabadítás . . . Láttam cigányt is verekedni, de zsidót nem. Na, csak legyen vége, majd megemlegetik!

Derék, becsületes fiu, nem vétene a légynek sem. Illedelmesen átengedi helyét egy fiatal hölgynek és jólelkűen utbaigazit egy zsidó kofaasszonyt. Ki tehet róla, hogy neki ez a tapasztalata? Ki tehet róla, hogy ispotályok,

raktárak és automobilszolgálat csakugyan vannak, s ő nem kapja meg az állomások statisztikáját — felekeztek szerint? S ki meri eldönteni, hogy nem a szegény, becsületes baka véleménye fog győzedelmeskedni, hanem a naiv és lobogó zsidó fogadkozás és álmító tudat: most, most megmutattuk, hogy teljesen egyivásuak vagyunk!

Bizony, van miért imádkozni most is, Budapestben is. S ki tudja, lesz-e foganatja az imádságnak?

* * *

Inkább nem, mint igen. Mert hogy kik véreznek el a becsület mezején, azt kevesen tudják, de hogy kik csálnak posztóval, bakancscsal, azt mindenki tudja. És nagy a drágaság és a kereskedők kapják a drága pénzt a silány áruért. Igaz, a palotai kofaasszonyok hozzák a csirkét, igaz, a nagy uradalmaknak terem a buza, igaz, hogy a drágító közvetítő már ki van szorítva, de a drágaság még mindig nagyobb lesz. De mindez nem változtat semmit az érzületen. Van miért imádkoznotok, özvegyekké vált asszonyok, fiaitokért gyászoló apák. Gyászoljatok és szaladjatok oda az áldozatkészség szobrához, s verjétek tele arany meg ezüst szögekkel. Építsétek föl a kárpáti falvakat és ahol persely szája nyílik, tömjétek be, mintha vádoló száját kellene elnémítanotok. S mindezt tegyétek meg zokszó nélkül, mert mi ez a kis előítélet a határainkon kívül dühöngő gyülelethez és szenvedéshez képest, mely ugyanazokra az érényekre és szenvedésekre nehezül? Keserűség nélkül, lázongás nélkül kell készülnötök az eljövendőkre, s akármennyi fájó igaztalanság is érje összességteket, mégis áll az igazság, hogy az ősi átok most már erőtlennül és mellékesen sujt le rátok, s az igaztalanság, hogy nem méltatják a vért és vagyont, melyet a hazáért áldoztok, úgy mint a többi, semmiség ahhoz a nagy áldáshoz és vivmányhoz képest, hogy vért és vagyont épp úgy áldozhattok, mint a többiek.